

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОПЕРАТИВНОГО ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

В сучасних умовах господарювання стає актуальним формування підходу щодо подальшого розвитку оперативного обліку та контролю, з врахуванням цілей оперативного управління, що забезпечить ефективне функціонування промислового підприємства.

Різним аспектам цієї проблеми присвячені роботи вітчизняних та зарубіжних дослідників. Зокрема з питань бухгалтерського обліку, управлінського обліку, контролінгу, внутрішнього контролю.

Однак, дуже обмежена кількість досліджень [1; 2], які розглядають взаємозв'язок функцій оперативного обліку та контролю, що може сприяти прийняттю неефективних управлінських рішень.

Дослідники попередники вже внесли певний вклад у дослідження цієї проблеми. А саме, вони визначили основні тенденції розвитку оперативного обліку та контролю протягом усього історичного періоду, які полягають у наступному:

1. Оперативний облік і контроль є об'єктивним явищем, обумовленим рівнем розвитку суспільства та потребою більш ефективного управління підприємств.

2. Виникнення оперативного обліку і контролю є наслідком поділу управлінської праці та розвитку облікових ідей, коли ріст промислового виробництва, розвиток системи банків і торговельних фірм не могли задовольнитись інформацією лише бухгалтерського обліку, оскільки не забезпечувались потреби щодо оперативного управління господарством.

3. Теоретичні і методологічні засади оперативного обліку і контролю сформувались під впливом розвитку наукової думки.

4. На сучасному етапі розвитку оперативного обліку і контролю, відбулося певне зниження сфери їхнього практичного застосування, згорання наукових розробок, відставання теорії і методології від вимог ринкової економіки. Такі факти спричинені, з одного боку, затяжним характером кризових явищ, а з іншого — підвищенням інтересу як науковців, так і практиків до зарубіжних систем управлінського обліку та контролінгу.

5. Виникає нагальна потреба наукового обґрунтування місця і ролі оперативного обліку і контролю в системі сучасного менеджменту та удосконалення їх теорії, методології, організації і методики [3].

В теперішній час промисловим підприємствам доводиться працювати в умовах жорсткої конкуренції. Для підтримання конкурентоспроможності їм необхідно швидко реагувати на будь-які зміни, що відбуваються у зовнішньому середовищі та приймати ефективні рішення, які мають базуватися на оперативній інформації. А цьому може сприяти тільки добре організована система оперативного обліку та контролю, що дозволить своєчасно аналізувати тенденції розвитку, використання ресурсів, процесів виробництва, яка буде забезпечувати функціонування системи управління підприємством.

У процесі управління вирішуються завдання, що пов'язані з вибором кращого варіанту побудови діяльності промислового підприємства у часі. Саме оперативний облік представляє процес вироблення оптимальних управлінських рішень, що сприяють реалізації планових показників у бізнес-процесах суб'єктів господарювання.

Більшість науковців, що розглядали оперативний облік у своїх дослідженнях вказують на те, що його необхідно досліджувати для поточного спостереження за процесами, що відбуваються на підприємстві з метою оперативного управління ними.

В роботах деяких науковців відмічається, що в оперативному обліку відображаються тільки окремі господарські явища, факти господарського життя. Але це не так, бо в фінансово-господарській діяльності всі процеси пов'язані між собою та тісно взаємодіють. Метою оперативного обліку є одержання необхідної інформації про факти господарського життя в певні інтервали часу, що дозволить виявити їх відхилення від плану.

Отже, оперативний облік має забезпечувати управлінців оперативною інформацією, що необхідна для поточного аналізу результатів діяльності підприємства, прийняття ефективних управлінських рішень та контролю за їх реалізацією.

Оперативний облік використовує інформаційні можливості для поточного управління бізнес-процесами, що не відображаються в бухгалтерському обліку. Бухгалтерський облік віддалений від місць прийняття оперативних рішень, він не може фіксувати кожну господарську операцію в момент здійснення.

Організація бухгалтерського обліку недостатньо пристосована до оперативного моделювання господарських процесів, що розраховано на задоволення інформаційних потреб, що виникають в місцях оперативного управління. Вирішення цього завдання можливе тільки в системі оперативного обліку.

Дослідження діяльності підприємств показало, що впровадження на промислових підприємствах автоматизованих систем управління не призводить до злиття окремих видів обліку, навпаки обумовлює їх самостійне існування та взаємодію.

Отже, кожний вид обліку повинен мати оперативну та достовірну інформацію, а це може здійснити саме оперативний облік. А взагалі всі види обліку доповнюють один одного, кожен з них розглядає одні й ті ж факти господарської діяльності, але з різних позицій.

Так як умови підприємницької діяльності постійно змінюються виникає необхідність в повсякденній інформації про стан виробництва, рух ресурсів, результати діяльності кожного структурного підрозділу підприємства. Саме оперативний облік являється таким видом обліку, що дозволяє кожний день оперативно контролювати діяльність підприємства (виконання всіх видів робіт, руху матеріалів, ритмічність виробництва, якість продукції, склад робітників та їх кваліфікацію, завантаженість обладнання, стан фінансових розрахунків).

Функція оперативного обліку пов'язана з іншими функціями управління, так як вони не можуть здійснюватися самостійно без інформації оперативного обліку.

Особливе місце облік займає в системі інформаційного забезпечення оперативного контролю, який не може існувати без облікової інформації. Між ними існує дуже тісний взаємозв'язок. Облік створює інформаційні умови для здійснення ефективного контролю. За допомогою даних обліку здійснюється контроль за виробничо-господарською діяльністю підприємства, за ходом виконання планових завдань, а за допомогою контролю забезпечується перевірка даних самого обліку. Таким чином, контроль виявляється етапом одержання інформації, який передуює обліку, та етапом, який завершує обліковий процес.

Контроль в його оперативному режимі повинен превентивно реагувати на об'єкти, головним чином, на господарські процеси, реагувати на них у поточному та минулому режимах часу. Тобто, контроль по відношенню до часу здійснення господарської операції, можна умовно поділити на такі види: превентивний, поточний та послідуочий. В залежності від цього можна виділити цілі, які повинні бути поставлені перед системою контролю у кожному із цих режимів.

На стадії зародження господарських операцій досягається попередження негативних відхилень у керованому об'єкті. Головна ціль тут в тому, щоб передуючи здійсненню господарських та фінансових операцій, ще на стадії прогнозів та планів попередити спроби порушення діючого законодавства та нецільового або нерационального

використання коштів. У процесі здійснення господарських операцій проводиться безпосередньо поточний контроль. Спираючись на дані первинних документів, оперативного та бухгалтерського обліку, він дозволяє відслідковувати та регулювати господарські ситуації, попереджувати втрати та збитки, запобігати здійсненню фінансових правопорушень, здійснювати, таким чином, превентивне регулювання відхилень.

На відміну від поточного контролю, послідуєчий контроль ведеться після завершення господарських операцій. Він не може попередити незаконні дії, але дозволяє регулювати відхилення, які не виявлені у превентивному та поточному режимах.

В управлінні економічними об'єктами важливі всі стадії контролю, але суттєве значення належить превентивному та поточному, так як дозволяє здійснювати превентивне регулювання допущених недоліків. Необхідно визначити, що пріоритетне значення все ж таки повинно належати превентивному контролю, тому що потрібно у всіх випадках попередити виникнення відхилень.

Всі об'єкти оперативного управління знаходяться під впливом функції контролю, яка повинна забезпечувати можливості здійснення та удосконалення процесу управління як за рахунок чіткого виявлення відхилень від планових завдань, норм та нормативів, так і за допомогою втручання в область планування, обліку, аналізу з метою встановлення недоліків, порушень, які знижують якість виконання цих функцій, відповідно, негативно впливаючи на процес управління.

Зроблені з'ясування мають реальне практичне значення. Вони орієнтують авторів, які займаються розробкою системи оперативного управління на взаємопроникнення функцій обліку та контролю, на їх глибоку інтеграцію завдяки зміщенню центрів контролю з центрами прийняття оперативних рішень.

Останнім часом під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів дуже інтенсивно змінюються умови господарської діяльності промислових підприємств, що обумовлює необхідність в одержанні оперативної інформації про стан справ на підприємстві та результатах роботи кожного його підрозділу. А це можливо завдяки саме оперативному обліку, який має бути системним та охоплювати всі господарські процеси, бо від нього залежить функціонування системи в цілому, так як він являється інформаційною базою для здійснення контролю, результати якого є підставою для прийняття своєчасних управлінських рішень.

Проблеми розвитку обліку та контролю в системі оперативного управління підприємством стають все більш актуальними для українських підприємств, бо система обліку та контролю в управлінні, що існує зараз не дає можливості оперативно одержувати необхідну інформацію. Це може бути пов'язано також з недостатнім рівнем автоматизації системи обліку.

А для того, щоб це було впроваджено на високому рівні керівнику необхідно чітко розуміти, якою має бути ця система, та які показники вона має відслідковувати.

Отже, подальші дослідження будуть пов'язані саме з інформаційним забезпеченням обліку та контролю та впровадженням розробок у практичній діяльності підприємств.

Список використаних джерел

1. Приступа К. П. Економічна суть та значення оперативного контролю в системі управління / К. П. Приступа // Облік і фінанси АПК. – 2009. – № 4. – С. 139-142.
2. Кошкарів С. А. Внутрішньогосподарський оперативний облік і контроль у системі управління діяльністю виробничих підприємств / С. А. Кошкарів, В. І. Бачинський, П. О. Куцик. – Чернівці : Золоті литаври, 2012. – 264 с.
3. Оперативный контроль экономической деятельности предприятия / Б. И. Валуев, Л. П. Горлова, Е. Л. Зернов и др. – М.: Финансы и статистика, 1991. – 224 с.